en del tega plemena je ostal na svojih sedežih v Dacii, ti so dakovski Sloveni, njih ostanki so bivali tam še do začetka sedanjega stoletja, sedaj so porumunjeni; drugi del se je selil na jug in je dobil pri inorodnikih svoje novo ime po Bulgarih, ki so bili se poznej priselili in se s časom v Slovenih zgubili, bili pa so Bulgari s Huni in Turki soroden narod, med seboj se bulgarski Sloveni še dendenes imenujo Slovene, tujci jim pa pravijo, da so Bulgari; tretji del se je naselil v Panonii in tje do Karpatskega podnožja, ti so panonski Sloveni in v njihovem jeziku sta pisala sv. Ciril in Metod, sedaj je ta slovenski del razun ogerskih vzhodno-štirskih in hrvatskih Slovencev ter Slovakov pomadjarjen; šterti del je prišel proti zahodu do planin in se naselil na noriških planinah in dolinah čez celo sedanje Štirsko, celo Koroško, gornje in spodnje Avstrijsko, vzhodno Tirolsko, Kranjsko, Istrijo in staro Liburnijo; ta oddelek smel bi se imenovati noriško-slovenski, navadno pa se imenuje dendenes prosto slovenski narod in jegov jezik slovenski ali novo-slovenski v razliko staroslovenskega. Slovenci smo tedaj po tem mnenju, ki je zagovarjajo najimenitnejši učenjaki, potomci noriških in panonskih Slovenov, najbližnji sorodniki Slovakov, ki se sami še tudi imenujejo slověnsky narod in svoj jezik slověnsky kakor mi, nadalje sorodniki bulgarskih Slovenov in izumrlih dakovskih. V Trubarjevih in Dalmatinovih knjigah se ime Sloveni in Slovenci pomešano rabi.

Ràk.

Spisal Fr. Erjavec.

Vsi pòjte rakom žvížgat,
Lažnjívi prátikárji,
Lažnjívi zvézdoglédi,
Vreména vi preróki!
Preširen.

Vse nižje živalstvo, ki v brezmejnem številu in v neizcrpnej raznolíkosti životari po suhem in po mokrem, menda néma živalice, ki bi bila populárnejša od raka. Pri nas vsaj pozna ga vsak samosrájčnik, izvzemši morebiti kacega bosopétega Kráševčka, ki še ni videl druge vode, nego domače vasí umázani kál. Temu bi mogel kdo ugovárjati, da brezsrájčniki in bosopetci nikoli in nikjer némajo besede, vsaj veljavne besede ne. To je živa resnica, katere

nobeden pámeten človek ne bode pobijal, toda raku so do imenítnosti pomogli možjé, učeni in modri možjé. Kdo bi htel tajiti, da pokojni profesor Metelko ni bil učen in moder mož? In ta učenjak, ki je Slovencem v nemškem jeziku spisal slóvnico slovenskega jezika, ta učenjak postavil je za uzor „raka“, da bi pokazal, kako gré sklánjati moška imena. Kaj menite, to ni kar si bodi! Toliko in toliko imen je bilo možu na izbér, a nobedno mu ni bilo po volji. Raka si je izbral, gotovo ne brez dobrega premísleka.

Sicer némamo vse gotóvosti, da li je bil „ràk“ Metelkova izvirna misel. Vsacemu naobráženemu Slovencu je znano, da so se uže pred Metelkom slovenski slovníčarji ukvarjali z delom, o katerem je težko reči, ali je mànj koristno ali bolj nehvaležno. A kraj vse nehvaléžnosti število teh mož vendar ni takó neznatno, kakor bi se morebiti komu zdelo. Prav zato je tudi mogoče, da je uže kdo drug pred Metelkom imel to srečno misel, posaditi raka na to častno mesto. Pravimo: mogoče je, a poroštva za to nikakor dati ne moremo, ker odkrito izpovemo, da so nam vse te slóvnice, naj si jih je rodil Bohorič, oče Marko ali Kopitar, znane zgolj po pisáteljevem imenu. Pa če bi se tudi dalo prerékati Metelkovej izvírnosti glede raka, to vendar njemu samemu — raku namreč — slave zmanjšati ne more, dà, moglo bi mu jo samo povéčati.

Mnozemu bi vsled tacega počeščenja vzrastel greben, ta in óni bi se ponašal s tako slavo. Ràk pa nič. Niti vredno se mu ne zdí, da bi se o tem govorilo. Zná se mu, da je razvajen, kar se dostaje slave. Kaj če tudi slava maloštevilnega slovenskega naroda njemu, katerega je uže stari svet v zvezde koval. Pa kaj govorimo: stari svet! Kaj ga ne slavi še dandenès ves svet, stari in novi, kolikor je dolg in širok, svet namreč? Saj vemo vsi, da se rak sveti mej zvezdami. In ne samo takisto mej zvezdami, mej tistimi malimi, katerih razven kacega zagrizenega strokovnjaka zvezdogleda morebiti nobeden po imenu ne pozná. Nikakor ne! Rak je vzet mej nebeška znamenja. Pomisli, mej znamenja nebeška! Ali veš, koliko jih šteje učeni svet? Tega vprašanja skoro ni bilo treba staviti, ker vsak pošten Slovenec, če tudi brati ne zná, ima „pratiko“ v malem prstu in ta ga učí, da je teh znamenj dvanajst. Nič več in nič mànj. In rak je mej njimi. Zraven nam je pa še pomisliti, da néma vseh dvanajst znamenj živalskih imen. Samo sedem je tacih, na vsem nebu. In poleg leva, ovna in bika je tudi ràk v tem številu! In vsaka

prátika, bodi si vélika ali mala, prava Blaznikova ali ponarejena Kleinmayrjeva, vsaka naznanja leto za letom natanko, katerega meseca in katerega dné stopi solnce v rakovo znamenje.

Ali vsa ta slovéčina raka ni pokvárila, kar se drugim tako rado primerja. Napuha in ošábnosti temu poštenjakoviču ni smeti očítati. Pristojno in moško se pač vede, ter se ràd daje prav na široko. Zná se mu, da čuti svojo vrednost in, dasi ni pregostobeseden, luči svoje modrosti vendar ne stavlja pod polovník, temveč jej dá svetiti, kadar se mu ponudi ugodna prilika. Prijatelj moj dragi, če si kedaj bral „Ježo na Parnas“, uverjen sem, da rad prikimaš tej sodbi. Človek se čudi in strmi, ko posluša modrost njegovih ust. Takoj o prvem nastopu preloputne sè svojo modrostjo vse k ježi zbrane tekmece. Kako uže pravi? A da!

Tovarši moji! kdor kaj veljá,
Brez uma besede iz ust ne dá,
Zatorej se mislim mirno v kràj
Brez besedovanja umakniti zdaj.

Potem pa še oblastno in zadovoljno pristavlja:

Pri nas je sicer vse drugači,
Pri nas pod vodó le rak junači.

In nadalje, kakó samosvestno in odločno — dasi uljudno — odklanja komárjevo grajo:

Ne uči ti mene, ljubi moj brat!
Kdor ima razum, sam zná se vesti,
Kdor ima izvirnost, vprašal ne bó,
Kaj vaša vodila mu zapovedó.

To je korenika! To je mož, kolikor ga je pod košem. Takó se govori! Kaj tacega človek rad sliši. Komár umolkne. Kaj bi se tudi dalo na to odgovarjati? Ti pa, o človek! pojdi in uči se od raka, kakó veljá soperniku sapo zapreti.

S tem smo — takó vsaj ménimo — rakovo imenitnost dovoljno osvetili, in skrajni čas je uže, da se ozbiljno lótimo posla. Nakánili smo namreč opisati raka in njegovo dejanje in nedejanje pod vodó, njega vesele in žálostne ure. Sicer nam ta ali oni morebiti poréče: „tega ni prav nič treba; rak bodi velik in poln, tolst in okusen, za vse drugo nas ni nič briga. In pa, ali niste zgoraj sami rekli, da pri nas vsako dete zná raka? Pustite nas torej na miru ž njim! Ali mu morebiti hočete pretípati srcé in obisti?“

Za sedaj dajmo mir srcu in obistim. — Prijatelj moj ljubi! tebi bi se gotovo hudó zamérili, ako bi samo posúmnjali, da li raka poznaš ali ne. Zamérili bi se ti uže zarad tega, ker si v svojem društvu znàn, da ga najhitreje in najčisteje umeješ izlúščiti, in sicer ne brez neke posebne spretnosti. No, pri vsem tem ne vémo, ali ne bi prišel v majhno zadrego, ko bi te kdo kar iznenada in ostro povprašal, koliko nog ima ràk. Nam se močno dozdeva, da bi mej desetimi takó vprášanimi njih pet bilo v škripci zarad odgovora, a od ostalih petih ne znamo, če bi dva isto odgovorila. In to pri vsem tem, da raka pri nas pozná vsako dete.

Koliko nog ima rak?

Poslušajmo!

V srbskej narodnej pripovedki psújeta se ràk in žaba. Po Martin Krpanovem, ali prav za prav po vodilu ranjcega Jarnejka na Golem, nista se tudi ta dva prepirača pítala s pogačo, temveč ométala sta se z najgršimi psovkami, kar si jih je mogel kdo izmisliti. Mej ostalim reče žaba ráku: rače sedmokrače! Po tem bi ràk imel sedem nog. Sedem! To bi bilo vendar čudno! Liho število nog! Kolikorkoli živalij poznamo, vsaka ima noge lepo na pare. Samo ràk da bi jih imel sedem? Ne, to se nam ne zdí verjetno. Najbrž psujoča žaba v hipci največje razdraženosti ni prav pomislila. Mogoče pa tudi, da je htela le na sploh reči, da ima polno nog. — Takó tedaj srbska žaba.

Preglejmo sedaj kaj druzega.

„Vrtčev“ neimenovan pesnik „otročjih iger v pésencah“ poje:

Blato gaziš, kakor ràk,
Kadar leze osmokràk,
Nese lačen v žabji grád
Spredaj klešče, zadaj vrat.

To se nam zdí resnici bolj podobno. In vrhu tega se te vrstice beró nekam lehko in ušesu prijetno zvoné. Ràk bi tedaj imel osem nog, jedno več, nego v srbskej pripovedki. Vse bi bilo prav, ko bi le pésnikom mogli v tacih prozájičnih réčeh dati popolno vero. Nam navadnim pozemljakom, ki pot svojega življenja peš krevsamo, zdé se ti ljudje večkrat nekako vihrávasti, ki več leté po zraku, nego hodijo po trdej zemlji. Zato jih svet v tacih suhoparnih rečeh ne pozivlje rad na svedočanstva, ker jih ima na sumu, da vidijo časi več, časi mànj, nego drugi vsakdanji človeki.

Tedaj zopet ne vémo, na čem smo. Vsikako ne bi bilo nápačno, ko bi si poiskali še kacega treznejšega poróka.

V notranjem Kranjskem je majhen trg. Do imena nam ni. V tem trgu je pred leti živel gospodár, ki je s krčmo in majhno kupčijo pošteno redil sebe in svoje. Necega poletnega dné se primeri, da mu pride v hišo tujec Nemec v gospodskej suknji ter si ukaže prinesti jela in pila. Priljudni krčmar nosi na mizo, kar zmore klet in kuhinja, in streže gospodu, kakor je sploh imel navado, bodi si gost ták ali ták.

Ko si je potni gospod dušo uže doberšno privezal, spomni se krčmarica, da ima v kleti še nekaj lepih rakov.

„Vidiš, kakó sem pozabljiva!“ obrne se gospodinja k možu. „V kleti je še nekaj rakov v koprivah, pa ne, da bi se bila prej zmislila na-nje. Ponudi jih gospodu!“

„„Rak! rak!““ ponavlja gospodár počasi ter si têre razorano čelo. „„Kakó neki se ta žival imenuje po nemški? govorí mož bolj sam v sé, nego svojej zakonskej družici, o katerej je vedel, da mu v tej stvari ne more pomoči.

„Ti vsaj moraš to vedeti, saj si malo mànj nego pol večnosti v cesarskej službi nosil suknjo belo in sem tako dolgo morala čakati na te, da sem malo ne ostarela. Toliko si se menda v dolzih letih naučil némščine, da bodeš znal gostu raka ponúditi.“

Mož ni dalje poslušal, šel je iz kuhinje in je razmišljal svoje misli. Pri vojacih se je pač nemškovalo na vse pretege, in ujela se je raznokaka beseda, ki je potem pri tej ali ónej prîliki dobro služila, če tudi ne češče, pa vsaj vsako sedmo leto. Ali sedaj se je uže mnogo tega izkadilo iz sive glave, in kdaj je živ krst pri vojacih slišal kaj o racih? Nikdar nič!

Mož stopi za hišo, pomakne si klobuk na čelo, položí roke na hrbet in koraka zamišljen gori in doli, kakor je imel navado vselej, kadar je premišljal kaj posebnega.

Za nekaj časa popravi si klobuk in nekako zadovoljneje gré zopet v hišo k tujcu, upre se z obema rokama ob mizo ter vrže gostu v obraz besede: „nôh bôs binčens?“ (Ali še kaj želite?)

Tujec ga na to povpraša, kaj bi mu mogel še dati.

„Pêfêlens zêr šene rake?“

„„Was ist denn das?““ (Kaj je to?)

„Rake zajn klajne fiher, hat file file fusen, rote mondur, šnajdermajster, carukmarširt.“

Ne vé se prav, ali je Nemec razumel, kaka zverina je to, ali resnica je, da ga je popadel silen sméh. Mož se je smejal in smejal držé se z obema rokama za trebuh in da so mu solze oči zalivale. Našemu krčmarju s prva ta objesten smeh ni bil nič po gódu. Malo je manjkalo, da ni bradača, ki se mu je takó nespodobno v zobe režal, zgrabil za vrát ter ga vrgel pod hišni káp. Toda o pravem času še opomnil se je svojega stanú in nepláčanega računa. Zdajci se začne tudi on smejati, ne vé se, ali sebi in svojej nemščini, ali smejavemu gostu, ali slanemu računu, ki mu ga bo naredil. In smejala sta se oba takó od srca, da je prišla gospodinja iz kuhinje na prag gledat, kaj imata.

Hipoma pa zablisne nekaj na krčmarjevem obrazu in mož si s kazalcem desne roke potrka na čelo, v znamenje, da se mu je v glavi zasvetila dobra misel. Hitro se obrne, skoči v klet in prinese v vsakej roki lepega raka. Na to iz nova sméh, kateremu se je sedaj še žena pridrúžila.

Kaj se je godilo dalje, nas ne zanima, in to tem mànj, ker nas je tudi ta pôrok pustil na cedilu. Trezen mislec je res in tudi pameten bi bil za silo ali kaj, ker raku nikoli ni nóg preštel. To sicer vé, da jih ima mnogo, vsaj mnogo več, nego kakeršnakoli druga žival, ki se deva v lonec. Ali s tem nam ni ustreženo.

(Dalje prihodnjič.)

O fotofonu.

Spisal dr. Ign. Klemenčič.

Glavna podlaga napredku v prirodoslovji je poskús (eksperiment). Z njim vprašamo prirodo neposredno, kakó in po katerem zakonu se ta ali óna prikazen vrši. Dokler prirodoslovci niso poznali to podlage, napredovalo je prirodoslovje le počasi in samo v tistih strokah, v katerih jim je uže vsakdanje življenje dajalo priliko mnogokrat opazovati prirodine prikazni; tako statične in astronomične, o katerih so uže stari Grki imeli precej znanja. Oni so sicer opazovali tudi električne prikazni na drgnenem jantaru, a to je bilo tudi vse, kar so vedeli o tej sili, in ko bi bil Galvani živel za starih Grkov in bi bil uže tedaj slučajno opazoval jednako prikazen, kakor